

КОНЦЕПТУАЛЬНА СХЕМА МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Постановка проблеми. Якість управління професійними ризиками визначає ефективність прийняття рішень і результативність реалізації заходів щодо усунення загроз або зниження шкідливого впливу небезпечних факторів на здоров'я людини. Достовірність і обґрунтованість встановлення й оцінки значень рівнів професійних ризиків дозволяють роботодавцю мати можливість їх аналізувати й управляти ними, а регулятору – визначати політику у сфері охорони праці та соціального страхування. У зв'язку з цим підвищена увага з боку вчених і практиків до методів управління професійними ризиками у першу чергу викликана прагненням посилення комплексного впливу превентивних заходів як основи профілактики виробничого травматизму.

Аналіз літератури. Професійний ризик – категорія об'єктивна, має ступінь, межі, об'єктивні характеристики. Згідно з джерелом [1] управління ризиком – це здійснення моніторингу господарської діяльності суб'єкта з метою виявлення максимальної кількості потенційних ризиків, їх оцінка та інформованість про ступінь їх впливу до мінімально можливих меж, а також розробка стратегії поведінки при настанні обставин прояву ризику.

На думку О. Гримашевич, створення адаптивної системи ризик-менеджменту підприємства становить замкнутий і циклічний процес, при здійсненні якого, виходячи з поточного стану внутрішнього і зовнішнього середовища промислового підприємства, кожен з його елементів модифікується у сфері своїх функцій і завдань. Автор стверджує, що період проходження одного циклу залежить від динаміки зовнішнього і внутрішнього середовища [2, с. 175]. За наявності будь-яких ризиків на підприємстві служба охорони праці повинна підтримувати політику мінімізації ризиків, запроваджуючи відомий у сучасній літературі принцип ALARA (As Low As Reasonably Achievable): «Будь який ризик повинен бути знижений настільки, наскільки це є практично досяжним або ж до рівня, який є настільки низьким, наскільки це розумно досяжно» [3, с. 40].

Варто погодитися з О. Амошею, що для успішного вирішення економічних проблем поліпшення умов праці слід дотримуватися вимоги повного охоплення елементів умов праці, методів, функцій і форм управління ними, етапів і способів вирішення завдань щодо поліпшення (автор рекомендує будувати систему управління умовами праці на системному та процесному підходах) [4, с. 53-54].

Метою статті є розробка концептуальної схеми управління професійними ризиками на підприємстві.

Основний матеріал. Для виробничої діяльності підприємств характерні промислові (виробничі, професійні) ризики, пов'язані з низькою кваліфікацією працівників, незадовільним станом організації охорони праці у виробничих підрозділах підприємства, несправністю інструменту й устаткування (верстатів, приладів, складних технічних комплексів тощо) а також з порушеннями щодо експлуатації виробничих будівель і споруд.

В основі визначення професійного ризику лежить теза, що втрата постраждалим спроможності до повноцінного існування пов'язана з тимчасовою або постійною непрацездатністю через професійну хворобу або виробничу травму. Для зниження професійних (виробничих) ризиків необхідно запроваджувати механізми захисту життя і здоров'я працівників, що пов'язані із законодавчою і контрольною працезахисними функціями держави, організаційно-технічним функціонуванням підприємств, компенсаційно-реабілітаційною діяльністю систем соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

На рівні підприємств управління професійним ризиком – це комплекс працезахисних заходів, що передбачають, наприклад, оцінення технічного стану машин і механізмів, інструментальне дослідження параметрів виробничого довкілля, відстеження ступеню дотримання працівниками нормативів безпеки і гігієни праці на робочих місцях, реєстрацію небезпечних ситуацій та виявлення їх причин тощо.

Аналіз професійного (виробничого) ризику повинен передбачати виконання комплексу завдань щодо визначення, ідентифікації та оцінення ступеня небезпеки травмування і професійної хвороби, а управління професійним ризиком – це ряд механізмів та заходів їх реалізації, що сприяють зниженню ризику та наданню працівникам встановлених працезахисних законодавством компенсацій.

Система управління професійним ризиком охоплює багато впорядковану ієрархію управління, завданням якої є акцентування уваги на попередженні виникнення небезпек, мотивації, активізації, регулювання і контролю даної функції системи охорони праці на всіх рівнях соціально-економічної вза-

емодії, які пропонується поділити на мега-, макро-, мезо-, мікро-, нанорівень.

Мегарівень – це глобальне (міжнародне) забезпечення безпеки праці (нормативне, регламентуюче, рекомендаційне).

Макрорівень – національне (державне) забезпечення безпеки праці, економічного стимулювання і компенсацій (нормативне забезпечення – впровадження соціальних нормативів, визначення економічного механізму; контроль, виплати).

Мезорівень – галузеве, обласне, міське забезпечення безпеки праці (реалізація рішень макрорівня).

Мікрорівень – це забезпечення безпеки праці на підприємстві, побудова ефективної системи охорони праці й управління професійними ризиками.

Нанорівень – це безпосередня мінімізація професійного ризику, безпека праці працівника, окремої категорії працівників (формування культури безпеки, поінформованість у можливих професійних ризиках).

З метою підвищення рівня ефективності управління професійною безпекою розкриємо концепцію механізму управління професійними ризиками (рис. 1).

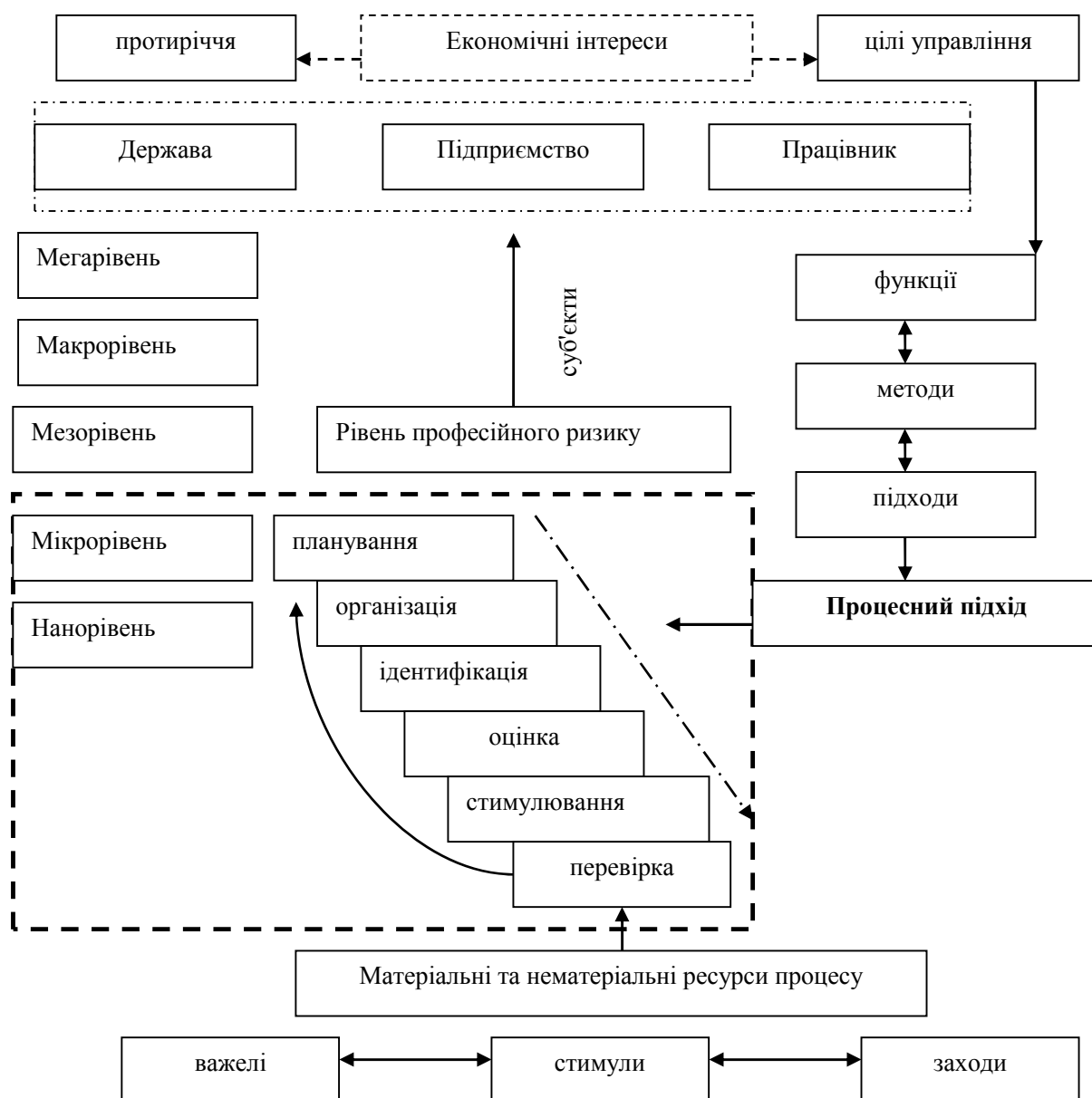

Рис. 1. Концептуальна схема механізму управління професійними ризиками

Згідно концептуальної схеми на рівень професійного ризику впливають суб'єкти: держава, підприємство та працівник. Держава забезпечує реалі-

зацію економічного механізму на засадах реалізації законодавства з позиції заохочення та регулювання заходів щодо втілення процесного підходу на під-

приємствах. Підприємство на засадах організаційно-розпорядчих документів та мотивації щодо реалізації процесного підходу. Працівник є невід'ємною частиною процесу мінімізації професійного ризику.

Реалізація запропонованої концепції у вигляді розробки економічного механізму та процесної моделі управління професійними ризиками сприятиме формуванню нового погляду на управління професійними ризиками.

Реалізація процесного підходу до управління професійними ризиками на підприємстві включає комплекс послідовних заходів, спрямованих на адаптацію, оновлення і вдосконалення складових механізму, що, на відміну від існуючих розробок, передбачає узгодження управлінських рішень, економічних методів, інструментів, важелів, організаційного забезпечення діяльності з управління професійними ризиками на державному, галузевому рівнях і рівні підприємства.

Діаграму процесної моделі управління професійними ризиками на виробництві наведено на рис. 2. Побудову процесної моделі управління професійними ризиками на виробництві здійснено у нотації IDEF0.

Запропонована процесна модель управління професійними ризиками на виробництві дозволяє підвищити ефективність процесу управління професійними ризиками шляхом стандартизації даного процесу, а також розподілення відповідальності за процес управління професійними ризиками між групами посадових осіб на підприємстві.

Крім того, завдяки цьому, має місце значна економія коштів за рахунок зменшення випадків виникнення професійних ризиків та, відповідно, зменшення суми грошових компенсацій.

Формалізуємо дану процесну модель. Для цього позначимо входи, виходи, елементи управління та механізми у вигляді математичних множин.

Так, множина входів процесної моделі управління професійними ризиками на виробництві записується за допомогою такої формули:

$$A = \{a_1, \dots, a_5\},$$

де a_1 – види професійних ризиків;

a_2 – потреба в управлінні професійними ризиками;

a_3 – цілі управління професійними ризиками;

a_4 – ресурси для управління професійними ризиками;

a_5 – поточна стратегія управління професійними ризиками.

Множина виходів процесної моделі управління професійними ризиками на виробництві записується за допомогою такої формули:

$$B = \{b_1, \dots, b_4\},$$

де b_1 – результати управління професійними ризиками;

b_2 – нова стратегія управління професійними ризиками;

b_3 – управлінські рішення з управління професійними ризиками на виробництві;

b_4 – економічний ефект від управління професійними ризиками на виробництві.

Множина механізмів процесної моделі управління професійними ризиками на виробництві записується за допомогою такої формули:

$$E = \{e_1, \dots, e_5\},$$

де e_1 – персонал промислового підприємства;

e_2 – керівництво промислового підприємства;

e_3 – відділ з управління ризиками;

e_4 – сертифікаційне бюро;

e_5 – аудиторська фірма.

Множина регламентів процесної моделі управління професійними ризиками на виробництві записується за допомогою такої формули:

$$F = \{f_1, \dots, f_6\},$$

де f_1 – статут промислового підприємства;

f_2 – регламенти процедур оцінки;

f_3 – стандарти промислового підприємства;

f_4 – посадові інструкції;

f_5 – регламенти аудиторських процедур;

f_6 – регламенти процедур планування.

Слід зазначити, що множини входів, виходів, управління та механізмів можуть динамічно змінюватися залежно від потреб моделювання, його області тощо.

Висновки. Реалізація запропонованої концепції у вигляді розробки економічного механізму та процесної моделі управління професійними ризиками сприятиме формуванню нового погляду на управління професійними ризиками. Формуванню ефективної системи забезпечення професійної безпеки замість регламентованої системи охорони праці.

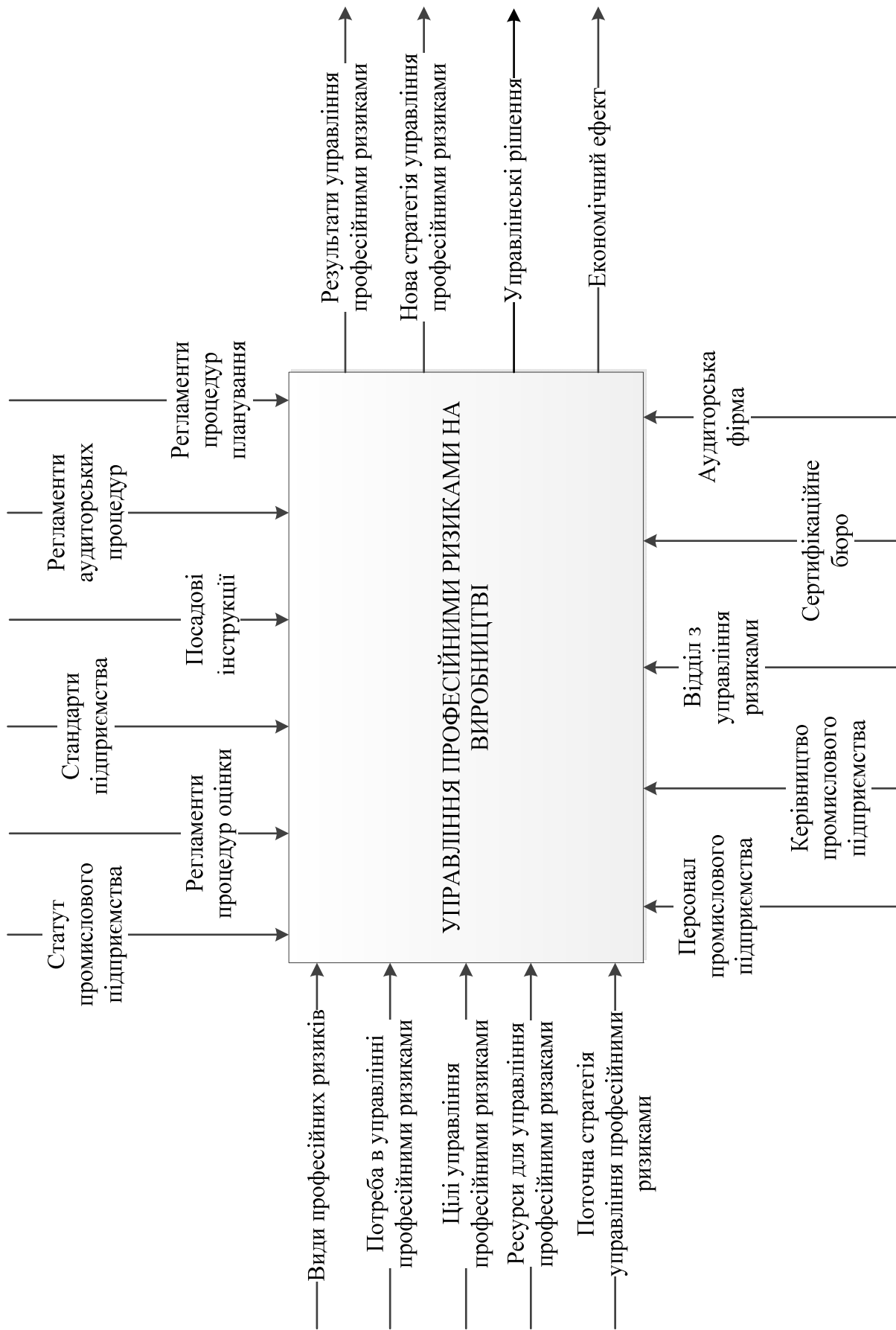

Рис. 2. Діаграма процесної моделі управління професійними ризиками на виробництві рівня А-0

Запропонована модель управління професійними ризиками на виробництві дозволяє підвищити ефективність процесу управління професійними ризиками шляхом стандартизації даного процесу, а також розподілення відповідальності за процес управління професійними ризиками між групами посадових осіб на підприємстві. Крім того, завдяки цьому, має місце значна економія коштів за рахунок зменшення випадків виникнення професійних ризиків та, відповідно, зменшення суми грошових компенсацій.

Література

1. **Ус М.Ф.** Економічний ризик та методи його вимірювання / М.Ф. Ус, З.М. Гадецька. – Черкаси: Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2005. – 64 с. 2. **Гримашевич О.Н.** Формирование адаптивных интегрированных систем управления рисками промышленных предприятий / О.Н. Гримашевич // Культура народов Причерноморья. – 2012. – № 232. – С. 175-178. 3. **Основи охорони праці: підручник** / К.Н. Ткачук, М.О. Халімовський, В.В. Зацарний та ін.; за ред. К.Н. Ткачука, М.О. Халімовського. – 2-ге вид., доп. та перероб. – К.: Основа, 2006. – 448 с. 4. **Амоша А.И.** Экономическая эффективность улучшения условий труда (предпосылки, анализ, прогнозирование) / А.И. Амоша. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1998. – 378 с.

Бойченко М. В. Концептуальна схема механізму управління професійними ризиками на підприємстві

У статті розроблено концептуальну схему механізму управління професійними ризиками на підприємстві. Якість управління професійними ризиками визначає ефективність прийняття рішень і результативність реалізації заходів щодо усунення загроз або зниження шкідливого впливу небезпечних факторів на здоров'я людини.

Згідно концептуальної схеми на рівень професійного ризику впливають суб'єкти: держава, підприємство та працівник. Держава забезпечує реалізацію економічного механізму на засадах реалізації законодавства з позиції заохочення та регулювання заходів щодо втілення процесного підходу на підприємствах. Підприємство на засадах організаційно-розпорядчих документів та мотивації щодо реалізації процесного підходу. Працівник є невід'ємною частиною процесу мінімізації професійного ризику.

Реалізація запропонованої концепції у вигляді розробки економічного механізму та процесної моделі управління професійними ризиками сприятиме формуванню новому погляду на управління професійними ризиками.

Реалізація процесного підходу до управління професійними ризиками на підприємстві включає комплекс послідовних заходів, спрямованих на адаптацію, оновлення і вдосконалення складових механізму, що, на відміну від існуючих розробок, передбачає узгодження управлінських рішень, економічних методів, інструментів, важелів, організаційного забезпечення діяльності з управління професійними ризиками на державному, галузевому рівнях і рівні підприємства.

Запропонована процесна модель управління професійними ризиками на виробництві дозволяє підвищити ефективність процесу управління професійними ризиками шляхом стандартизації даного процесу, а також розподілення відповідальності за процес управління професійними ризиками між групами посадових осіб на підприємстві. Крім того, завдяки цьому, має місце значна економія коштів за рахунок зменшення випадків виникнення професійних ризиків та, відповідно, зменшення суми грошових компенсацій.

Ключові слова: професійні ризики, процесна модель, умови праці, збитки.

Бойченко Н. В. Концептуальна схема механізму управління професійними ризиками на підприємстві

В статті розроблена концептуальна схема механізму управління професійними ризиками на підприємстві. Якість управління професійними ризиками визначає ефективність прийняття рішень і результативність реалізації заходів щодо усунення загроз або зниження шкідливого впливу небезпечних факторів на здоров'я людини.

Згідно концептуальної схеми на рівень професійного ризику впливають суб'єкти: держава, підприємство та працівник. Держава забезпечує реалізацію економічного механізму на засадах реалізації законодавства з позиції заохочення та регулювання заходів щодо втілення процесного підходу на підприємствах. Підприємство на засадах організаційно-розпорядчих документів та мотивації щодо реалізації процесного підходу. Працівник є невід'ємною частиною процесу мінімізації професійного ризику.

Реалізація запропонованої концепції у вигляді розробки економічного механізму та процесної моделі управління професійними ризиками сприятиме формуванню новому погляду на управління професійними ризиками.

Реалізація процесного підходу к управлінню професійними ризиками на підприємстві включає комплекс послідовних заходів, спрямованих на адаптацію, оновлення і вдосконалення складових механізму, що, на відміну від існуючих розробок, передбачає узгодження управлінських рішень, економічних методів, інструментів, важелів, організаційного забезпечення діяльності з управління професійними ризиками на державному, галузевому рівнях і рівні підприємства.

ние составляющих механизма, что, в отличие от существующих разработок, предусматривает согласование управленческих решений, экономических методов, инструментов, рычагов, организационного обеспечения деятельности по управлению профессиональными рисками на государственном, отраслевом уровнях и уровне предприятия.

Предложенная процессная модель управления профессиональными рисками на производстве позволяет повысить эффективность процесса управления профессиональными рисками путем стандартизации данного процесса, а также распределения ответственности за процесс управления профессиональными рисками между группами должностных лиц. Кроме того, благодаря этому, имеет место значительная экономия средств за счет уменьшения случаев возникновения профессиональных рисков и, соответственно, уменьшения суммы денежных компенсаций.

Ключевые слова: профессиональные риски, процессная модель, условия труда, убытки.

Boychenko M. Conceptual scheme of management mechanism of occupational risks in the enterprise

In the article the conceptual scheme of management mechanism of occupational risks in the enterprise. The quality of professional risk determines the efficiency of decision-making and implementation of performance measures to eliminate the threats or reduce harmful effects of dangerous factors on human health.

According to the conceptual framework at the level of occupational risk affecting actors: the state, the com-

pany and the employee. The State shall ensure the implementation of the economic mechanism based on the implementation of legislation promoting and regulating the position of measures to implement the process approach in the workplace. Enterprise based on organizational and administrative documents and motivation to implement the process approach. An employee is an integral part of the occupational risk minimization.

The implementation of the proposed concept as a mechanism for economic development process model and risk management professional help to form a new view of risk management professional.

Implementation of process approach to management of occupational risks in the enterprise includes a set of consistent measures to adapt, update and improve component mechanism, in contrast to existing development involves coordination of administrative decisions, economic methods, tools, instruments, organizational support of Management professional risks at national, sectoral level and enterprise level.

The proposed process model professional risk management in manufacturing improves the efficiency of the management of professional risks by standardizing the process and shares responsibility for the management of occupational risks among groups of officers in the company. In addition, because of this, there is a significant cost savings by reducing the incidence of occupational hazards and the associated decrease in cash compensation.

Keywords: occupational risks, process model, working conditions, losses.

Стаття надійшла до редакції 08.09.2015

Прийнято до друку 16.09.2015